

Danske erfaringer

De danske erfaringer på området er efterhånden mange, og de er alle præget af manglende sammenhæng. Politiske beslutningstagere mangler redskaber til at komme på forkant med udviklingen og stilles i stedet hele tiden over for nye scenarier, der gør en hurtig beslutning nødvendig, uden at der på forhånd er etableret en forståelsesramme, der kan sikre holdbare beslutninger og velovervejede prioriteringer.

Blandt de tidligste erfaringer kan nævnes det forskningsmoratorium, der blev indført i Danmark i forbindelse med de første reagensglasbefrugtninger herhjemme. Den offentlige debat var præget af bekymringer og ubesvarede spørgsmål, og et moratorium blev indført ved lov for overhovedet at give politikere og offentligheden tid til overvejelser. En sådan indgriben i forskningsfriheden er en absolut nødløsning, hvor der i stedet burde have været etableret velgennemtænkte retningslinjer for den bioteknologiske udvikling på fertilitetsområdet.

Et andet eksempel er genterapi, hvor der i udlandet gennem det sidste år er sket afgørende gennembrud, men hvor udviklingen i Danmark er stagneret, dels på grund af manglende offentlig prioritering af området, og dels som følge af de første uheldige forsøg med genterapi, der herhjemme blev gjort ved Århus Universitetshospital.

I 1997/98 forsøgte man her at behandle patienter med hjernekræft ved at indsætte museceller i hjernen. Forsøget blev afsluttet uden nævneværdige effekter - hverken positive eller negative. Men trods godkendelse fra alle relevante myndigheder - herunder lokal- og centralvidenskabetisk komite, Skov- og Naturstyrelsen, Arbejdstilsynet og Sundhedsstyrelsen - er det bemærkelsesværdigt, at man her gennemførte xenotransplantation på mennesker uden nogen risikovurdering af dette aspekt eller efterfølgende kontrol af de xenotransplanterede patienter og deres omgivelser. I modsætning hertil er xenotransplantation internationalt belagt med meget store restriktioner på grund af risikoen for katastrofale epidemier, og reelt har der de seneste år hersket et forskningsmoratorium i udlandet, som vel at mærke er skabt i enighed mellem forskere, firmaer og myndigheder.

Det andet genterapiforsøg på Århus Universitetshospital blev gennemført i begyndelsen af 1999. Forsøget blev imidlertid standset på grund af uregelmæssigheder og skarpt kritiseret i pressen. Efterfølgende blev der udtrykt betydelig kritik af såvel den faglige standard som myndighedernes sagsbehandling. Et over-

ordnet problem i denne sag viste sig at være mangelen på kvalificeret dansk ekspertise og kapacitet til at fremstille de vektorer¹⁾, der indgår i genterapi, hvilket henviste danske læger og deres patienter til mere eller mindre betryggende udenlandske producenter af disse vektorer. Dette forsøg er efterfølgende blevet politimæssigt efterforsket, hvilket har resulteret i en bødestraf til Århus Universitetshospital.

Danske myndigheder har bl.a. som konsekvens af disse erfaringer arbejdet med at opstille retningslinjer for genterapiforsøg. Sådanne retningslinjer afstemmes med eksisterende danske regler og med de EU-retningslinjer, der allerede findes på området, men der vil altid være behov for løbende justeringer og opdateringer, efterhånden som de tekniske forhold ændrer sig, og i takt med at nye muligheder opstår, jf. f.eks. den aktuelle debat om kloning og genetisk modifikation af embryonale stamceller.

Endelig kan man fra den anden ende af spektret nævne udviklingen inden for genmodificerede fødevarer. Herhjemme er erfaringerne med udsætning af gensplejsede planter (eller dyr) endnu kun begrænsede, men i udlandet er gensplejsede planter almindelige også i produktionen af fødevarer. Det har vist sig vanskeligt at indføre disse produkter på det danske marked, fordi en række spørgsmål forekommer uafklarede med hensyn til risici og fordele, og befolkningens accept af disse produkter er lille. Der er rejst en række bekymringer vedrørende f.eks. spredning af uønskede egenskaber fra kulturplanter til naturlig flora, mulig spredning af allergener til ellers neutrale fødevarer og risiko for afhængighed af bestemte frøproducenter. De mange uafklarede spørgsmål har nok været genstand for en betydelig debat, men i det offentlige forum savnes en kvalificeret vejledning fra danske myndigheder og en løbende dialog mellem forskere, politikere og befolkningen om udviklingen på dette område. Hvad enten det er berettiget eller ej, så kan det konstateres, at tilliden til den danske fødevarer sikkerhed ikke fuldt ud er til stede i befolkningen.

Kvalificering og forenkling

Der kunne nævnes mange flere eksempler på de seneste års vanskelige spørgsmål, som den bio- og geneteknologiske udvikling har rejst, men ovenstående få eksempler peger på, at der er alvorlige uudannede behov for koordinering, kvalificering, information og debat. Når nye gen- eller bioteknologiske problemstillinger er opstået, har man hidtil svaret ved at oprette nye råd og nævn. F.eks. BIOSAM som svar på debat-

¹⁾ Vektorer: gensplejsede virus, der overfører et kunstigt gen i behandlingsøemed